

Taalprogramma sterke studenten op weg naar het hoger beroepsonderwijs: 3F-plus

In de workshop wordt een mogelijke invulling van een taalprogramma voor sterke studenten in het middelbaar beroepsonderwijs gepresenteerd. Deze tekst gaat over de totstandkoming daarvan en over de opbrengsten tot nu toe.

1. Aanleiding: een ‘taalkloof’ tussen middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en hoger beroepsonderwijs (hbo)

Als het gaat om taalvaardigheid in het mbo ligt de aandacht bij docenten en opleiders vaak op het ontwikkelen van taalvaardigheid bij de zwakkere studenten. Daar ligt een – terecht – punt van zorg. In toenemende mate hebben de Nederlandse mbo-opleidingen op het hoogste niveau te maken met groepen studenten voor wie het reguliere programma Nederlands (dat gericht is op het referentieniveau 3F) te weinig biedt. Daarbij gaat het aan de ene kant om studenten die een havo-diploma op zak hebben en daarmee op zich al aan de mbo-eisen voor het vak Nederlands hebben voldaan (zij zijn overigens wel nog verplicht om de examentoetsen Nederlands mbo te doen). Aan de andere kant zijn er studenten die op niveau 4 van het mbo het gevraagde taalniveau met gemak aan blijken te kunnen. Ook zij krijgen te weinig mee in de voor iedere student verplichte lessen Nederlands en halen het examen zonder enige inspanning. Deze groepen bedienen, blijkt voor docenten Nederlands geen gesneden koek. Er is gewoonweg geen leerlijn voor ontwikkeld.

Uit het hbo in Nederland komen bovendien geluiden dat veel studenten – dus ook de bovengenoemde groepen – behoorlijke problemen hebben met een aantal specifieke aspecten van taalvaardigheid. Studenten geven zelf aan dat er sprake is van een ‘taalkloof’ tussen mbo en hbo en noemen daarbij met name ‘het schrijven van verslagen’ en ‘het niveau van te lezen teksten’. “Je gaat er veel dieper op in,” is hun observatie.

De hbo-opleidingen noemen de taaleisen op het vlak van ‘luisteren’ en ‘aantekeningen maken’, ‘presenteren op niveau’, ‘onderzoeksgericht schrijven’, ‘rapporteren’, ‘complexe en lange teksten lezen’, ‘argumentatie beoordelen’ en ‘correct en gevarieerd formuleren’ flinke obstakels voor een grote groep studenten. Veel opleidingen laten instromers in het hbo daarom bij de start een taaltoets doen en bieden vervolgens bijspijkerprogramma’s. Die laatste lijken vooral gericht op ‘correct formuleren’ en op ‘taalverzorging’. Academische taalvaardigheden zoals het vermogen om verbanden te leggen, informatie kritisch te ordenen en logisch te redeneren, zijn cruciaal voor succes in de studie, maar komen vrijwel niet aan de orde in die taalprogramma’s.

2. Inzetten op een leerlijn 3F-plus door ROC Zadkine en Albeda in Rotterdam

Deze constatering waren voor de ROC’s Zadkine en Albeda in Rotterdam aanleiding om, met begeleiding van een tweetal externe taalexperts, een werkgroep van docenten Nederlands te starten met een dubbele opdracht:

1. een onderdeel Nederlands binnen het (nieuwe) keuzedeel doorstroom hbo in de beroepsopleidingen ontwerpen;
2. een programma Nederlands 3F-plus opzetten.

Dit heeft uiteindelijk geleid tot één product, namelijk tot een website met complexe taalopdrachten en een didactische handleiding voor docenten met daarin tips om te differentiëren. Deze is zowel te gebruiken in het keuzedeel als in de lessen Nederlands, gericht op een hoger niveau dan 3F: het niveau 3F-plus.

Er is voor gekozen om de site te vullen met lessen en met lesmaterialen. Bij elke les is een lesbeschrijving gemaakt, zodat docenten die willen werken met de materialen er ook wegwijs in raken. Alle materialen zijn naar eigen behoeften van de docenten in te zetten en aan te passen.

Zadkine en Albeda zetten om verschillende redenen op deze ontwikkeling in. Het gaat hen om:

- het verbeteren van de doorstroom van mbo naar hbo en het tegengaan van uitval in het hbo;
- studenten een mogelijkheid te bieden om zich te profileren;

- verdieping van het beroepsonderwijs te kunnen realiseren (o.a. in het kader van herontwerp);
- docenten Nederlands handvatten te bieden om meer studenten op maat te onderwijzen.

3. Inhoudseisen programma 3F-plus

De ontwerpgroep gaat uit van een brede visie op taal: in het programma moeten de vijf taalvaardigheden in complexe en uitdagende opdrachten aan bod komen. Die opdrachten moeten kritisch denken in zich dragen. Voorafgaand aan het ontwerpen van de lessen zijn criteria ontwikkeld die overigens wonderwel blijken samen te vallen met de drie pijlers van taalgericht vakonderwijs:

1. Koppeling aan betekenisvolle context:

- a. het beroep, transfer met de beroepsgerichte lessen, burgerschap en doorstroom hbo;
- b. gebruik van authentiek materiaal (web, krant, film, enz.);
- c. passend abstractieniveau.

2. Interactie uitlokken:

- a. activerende, coöperatieve werkvormen;
- b. aandacht voor productieve taalvaardigheden;
- c. inbouwen feedback van studenten en docent.

3. Taalsteun bieden:

- a. van ondersteund naar op jezelf, met schrijfkaders, goede voorbeelden als model, etc.;
- b. hulpbronnen leveren, bijvoorbeeld in de vorm van taalkaarten rond deelvaardigheden;
- c. training op maat van deelvaardigheden.

4. Tussenstand

De groep is een keer of acht bij elkaar geweest. Na het opbouwen van expertise en het bepalen van ontwerpprincipes zijn lessen gemaakt, besproken en verbeterd. In *Google sites* is het heel makkelijk om een simpele site te maken. Daarop zijn nu een aantal uitgewerkte lessen geplaatst en is ruimte voor thema's die nog gevuld worden.

Vrijwel af zijn de modules:

- Beschouwing schrijven (toegesneden op verschillende opleidingen);
- Aantekeningen maken;
- Presenteren (o.a. met behulp van storytelling);
- Samenvatten;
- Argumenteren;
- Kritisch raadplegen en verwerken van bronnen.

Modules die nog worden uitgewerkt:

- Discussie en debat;
- Correct en gevarieerd formuleren;
- Lezen op niveau;
- Een aantal voorbeelden van complexe eind- en startopdrachten in het programma.

Om goed met het materiaal te kunnen werken en om studenten in staat te stellen hun taalvaardigheid op niveau te ontwikkelen, is feedback op hun taalproductie belangrijk. De werkgroep ontwikkelt nu instrumenten voor feedback (zoals bv. *rubrics*) en beoordeling die ook op de website komen. Verder is samenwerken aan een site natuurlijk inspirerend en het levert de betrokken groep docenten Nederlands veel op, maar het is ook zaak dat zoveel mogelijk docenten van Zadkine en Albeda met de materialen kunnen gaan werken. Daartoe wordt op dit moment een handleiding ontwikkeld, zodat collega's weten wat de uitgangspunten en de opbouw van het programma *Op weg naar het hbo* zijn.

Referenties

Hogeschool Rotterdam (2015). *HBO-vaardigheden in beeld*. [interne publicatie].

Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren (2015). *Vaart met taalvaardigheid. Nederlands in het hoger onderwijs*. Den Haag: Nederlandse Taalunie.